

II

Estetiken kan vara normerande eller deskriptiv, empirisk. I det här sammanhanget måste vi väl närmast betrakta den som normerande, alltså inte fundera över vad det är i den gregorianska sången som gör att vi tycker att den är vacker. Vi ska således inte gå in på hur denna musik kan synas oss vacker på grund av vissa tonsteg, hur stundom en viss tritonusverkan har en litet hisnande effekt på en, hur kyrkotonarterna trots allt kanske retar vårt öra genom sin olikhet med dur och moll, t. ex. hur den doriska ledtonen ger en behaglig retning när man innerst kanske reagerar för d-moll, eller hur den annorlunda rytmen ger oss samma litet berusande känsla, när tyngdpunkterna kommer med olika tidsintervall.

I stället skulle vi alltså här närmast diskutera en normerande estetik, ty vi står i ett målbestämt arbete. Det gäller dels det vi gör, det vi sammanställer av gregoriansk musik. Hur skall det vara funtat för att vara så vackert som möjligt? Och dels gäller det den uppförandepraktiska sidan. Hur skall denna musik sjungas för att bli vacker på rätt vis? Båda dessa problem har såväl en allmänt estetisk som en teologisk aspekt. Jag är kanske böjd att ge den teologiska ett visst försteg. Ty väl är det bra om en präst har en väl klingande stämma när han talar, och det är nog heller inte ur vägen om han vet att lägga sina ord väl, men det viktiga är innehållet, det han säger, det som står inom Kyrkans gudstjänst, och skall tjäna Gud till ära och människor till salighet. Så är det också med den

gregorianska sången. Den ska vara så schön vi någonsin kan göra den, ty den sjungs till Guds ära, men skall också tjäna församlingen till uppbyggelse i detta ords riktiga mening, den bygger upp Guds tempel, sten för sten.

Då först det normerande estetiska för vårt arbete med textunderläggning. Varför skall det vara "fel" att göra litet hur som helst? Varför är inte alla svenska introitus som sett dagens ljus de sista 20 åren estetiskt goda? Vi kan nog finna åtskilliga här i landet som menar sig kunna mycket av det gregorianska, men som i sten nekar till att det skulle vara något att anmärka på detta material, eller mot än mer halsbrytande ingrepp i stoffet. Varifrån ska vi ta normen? Stilkänslan kan här vara bedräglig: det kan hända att den infinner sig först när man slagit upp *Graduale Romanum* och jämfört. Vi får nog räkna med ett rent praktiskt övervägande här. Det material vi övertar är slipat och använt i århundraden, och endast det bästa är gott nog. Att här säga att vi kan ta oss friheter, ty gregorianiken är i sin tur en översättning, tror jag inte är realistiskt. Ty sådan vi har denna musik nu är den inte en översättning, utan en speciell, färdig egen konst-
art. Där tror jag i stället att det bästa vi kan göra är att lära av originalens sätt att arbeta med textunderläggning och adaptation, d. v. s. i praktiken så som arbetet redan bedrivits i Danmark av Finn Viderø och här i Sverige under Knut Peters och Arthur Adell, och förresten också i det gregorianska symposiet här i Uppsala på sistone. Man kan fråga

sig om det inte blir sterilt att på detta sätt mekaniskt söka förlagor till varje fras i originalen och deras variationer till initialer och finaler. Men finns det ett enda exempel på att t. ex. en introitusantifon som i fråga om textens ordaccenter och satsaccenter har fullkomliga motsvarigheter i en latinsk antifon och dess varianter, har blivit steril? Jag tror det inte förrän jag sett det.

Ändå är det hela ytterligare något komplicerat. Rosenkilde Larsen har pekat på risken att det hela blir oorganiskt, främmande fåglar. I varje fall måste det bli så att hur väl vi än försöker anpassa oss till de goda originalen, blir det hela något genuint svenskt. Detta inte bara på grund av den svenska texten, ty redan om vi sjönge på latin skulle en svensk kör sjunga annorlunda än t. ex. en fransk, ty vi uttalar trots allt latinet olika, med olika ord- och satsaccenter.

Men jag vill ändå mena att vi för att nå ett estetiskt gott resultat ska i största möjliga utsträckning komma så nära originalens form som möjligt, under användande av de adaptationsvägar detta material ger.

Det andra delproblemet var det uppförandepraktiska. Varifrån ska vi ta nor-

men? Från Solesmes eller Beuron, från Henry Weman eller Rut Ericsson eller Harald Göransson? Jag menar nog att också där får vi vara ödmjuka. De som står i seklers tradition och beder denna musik dag ut och dag in, år ut och år in, de har något mer äkta än vad som kan åstadkommas när man kommer utifrån. Likväl ska vi inte plagiera. Förslagsvis skulle jag vilja föreslå en kombination som kan ge vissa riktlinjer för den svenska gregorianska sången. Den franska legato satsmelodin som vi finner t. ex. i Solesmes och det tyska ordaccenterna som de låter t. ex. i Beuron är var för sig ganska lämpade för svenskan. För övrigt måste här också funktionen vara norm. Musiken får inte döda texten. Den faran har också kyrkofäderna insett. Ett introitus' sköna melismer borde väl vara de lätta rökelseskyar som är de heligas böner men kan bli en liten aning sinnliga, litet kletiga tonströmmar som kväver texten. Likaså metronomsjungandet. Räddningen är inte bara en god inövning, utan ett flitigt bedjande av denna sång. Så blir alltså normen för att nå goda resultat i detta arbete: bön och arbete.

Lars Hartman